

ՔԱՂՋԻՆԳԵՐԱՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կօպէկով.
Թիֆլիսում գրլում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Տիֆլիս. Редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».
Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւտական 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն շեղուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչյուր բառին 2 կոպէկ.

ՄԱԿԱՐ

ՀԵՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻ ԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տ Ա Ր Ո Ւ Խ Ա Կ Վ Ո Ւ Խ Մ Ե

„ՄԸՆԿ“

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՔԵԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ե

Տարեկան գի՞ւղ՝ 10 լուրի, կէս տարվանը՝ 6 լուրի
Հասաէն, ՏԻՖԼԻՍԻ Բելակյա «ՄՇԱԿԵ», Առտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

ԲՈՎ ԱՆԴՐԻԱԿՈՒԹԵԼԻՆ,

ինչու էք փախչում. Ուսանողների ցոյցը Պարկում.—Ներթիւն ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գաղթականներին օգնելու թիվիսի մասնաժողովը. Մատենադրութիւն. Նամակ Բաթումից. Նամակ Բագուից. Նամակ Ջղարից. Նամակ Խոբագրոթեան. Ներքին լուրեր. —ԱՐՏԱՔԻՒՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. Նամակ Պարսկաստանից.—ՍԱՌՆ ՀՈՒԹԵՐ. —ՀԵՇԱԳԻՒՐՆԵՐ. —ԲՈՐՍՍ. —ՅԱՅԱՐԱՐՄԱՐԴԻՒՆՆԵՐ —ԲԱՆԱՄԻՐԱԿԱՆ. «Գեղին դիրքը».

ԵՂՋՈՒ ԵՔ ՓԱԽՉՈՒՐ

Դասոն սրտով ստիպված ենք մատնանիշ անել մի տխուր իրողութեան վրա.—Ժանտախտի երկիւղի ազգեցութեան տակ, յիշեռվ 1892 թւի խօլերայի պատմութիւնը, մեր բանտորները և մշակները, որոնք աշխատում են զիսաւոր քաղաքներում, սկըլել են փախչել... փախչում են առանց հասկանալու, թէ ինչու համար և ինչ նրա պատակով։ Այդ անախորժ փաստն են հաղորդում մեզ մեր թղթակիցները Բալախսարից, Բագուից. նոյնը նկատվում է արդէն թիֆլիսում; և չենք կասկածում, որ այդ ուսակ լուրեր կը ստանանք և մեր բանուական միւս կենարօններից՝ բաթումից, և քաղաքից...

Е Ъ Й Ы І І Ь Ь Є І Й Й

• Ե Ղ Ի Ն Գ Ի Ր Ք Ը»

Լօնտօն, միետրվարի 5/17-ին

ՆԵՐԵԿ Բարիկ հրատարակուեցաւ Դեղին Տեսա-
ակը—կամ գիրքը—որ կը պարտաւակէ հայոց
որդերուն վերաբերեալ պաշտօնական տեղեկա-
րութիւնները։ Ֆրանսայի ժողովուրդը հետա-
րքիր կը սպասէր այդ հրատարակուեթեան, ոչ
ուազ հետաքրքրութեամբ կը սպասէր նաև ամ-
ողջ Եւրոպան։ Այդ կարեոր հրատարակութիւնը
եռ չը ստացայ, սակայն այս առառուան օրաթեր-
երը բաւական տեղեկութիւններ կուտան անոր
առ, մասնաւորապէս «Թայրմզ», որ ամբողջ եր-
ու սիւնակ նուիրած է «Դեղին Գրքին»։ «Մը-
սկի» մէջ ահագին տեղ պիտի դրաւէ «Թայրմզի»
ամառօսութեան թարգմանութիւնը. կը բաւա-
մանամ ուրեմն համառօտութիւնը համառ օտեղով
սպափար մը տալ «Մշակի» ընթերցողներան։

«Գեղին Գիրքը» բաղկացած է 371 երեսէ և ուստօրէն մանրամասն տեղեկութիւններ կը պրունակէ օսմանեան կայսրութեան մէջ պա- ծառաբանութեամբ կը պարզէ հայկական խընդ- րին բնոյթը: «Թայմղի» Թղթակիցը, պ. Դը Պէտպից այնքան սքանչելապէս պայծառ և ար-

բանց նպատակին հասնեն: Այդ տեսակէ-
տից, ամեն տեսակ միջոցներով, ամենա-
շատակ կարգադրութիւններով, պէտք է հա-
մոզել փախուստին զիմող տգէտ ամբոխին,
որ փախչել՝ կը նշանակի՝ զոհ գնալ, վնա-
սել իրան և ուրիշներին, աշխատելով ոչըն-
չացնել այդ անմիտ շարժումը, որ սպառ-
նում է ամեն ինչ տակն ու վրա անել...
Մենք, անկեղծօրէն, զրդված գէպի մեր
ամբոխը և հազարաւոր մշակներն ու բան-
տօրները ունեցած բարեկամական անկեղծ
զդացմունքից, հրապարակով հրաւէր ենք
կարգում բոլորին, յետ կանգնել այդ ան-
միտ քայլից, երկշուտութեամբ չը փախչել,
հաստատ մնալ իրանց գործի և աշխա-
տանքի մէջ, հաւատ ունենալով, որ ամեն
տեղ ձեռք առնվող միջոցները չեն թոյլ
տայ, որ կրկնվեն խօլերայի գէպերը և կը
փրկեն մեր երկիրը հեռուից սպառնացող
ժանտախտի կոտորածներից: Թող այդ միտ-
քը անմիջապէս, առանց լուսի կորցնելու,
տարածեն մեր ամբոխի մէջ նրանք, որոնք
շփում են նրա հետ, որոնք առիթ և մի-
ջոց ունեն նրա հետ խօսելու, նրան տես-
նելու:

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ՑՈՅՑԸ ՊԱՐԻԶՈՒՄ

Փետրվարի 7-ին, Պարիզում ֆրանսիացի ուսանողները աղմկալի ցոյցեր արին թիւրքիայի դէմի պաշտպանութիւն Յունաստանի և Կրետէ կըդգուս։ Նշանը տուեց Լատինական թաղը։ Արդէն մի քանի օր էր, որ ուսանողների մէջ յուղմանք էր նկատվում, բայց ոչ ոք մեծ ուշադրութիւն չէր դարձնում գրա վրա։ Փետրվարի 7-ին, առաւտեան, յուղմունքը սաստկացաւ։ Ֆակուլտէտներում, դասամիջոցների ժամանակ, բաժանում էին հրաւիրաթերթեր և լսվում էին «Conseil des turcs» (անարգեցէք թիւրքերին) աղաղակները, բայց դասախոսութիւնները չարուակվում էին։ Խարաններ մտնող պրոֆէսորներին զիմանուրում էին «կեցցէ Յունաստան» աղաղակներով։ Մի և նոյն ժամանակ բանակցութիւններ էին լինում ցոյցերը փողացները ինխարելու մասին։ Խառնակութիւնների աւաջն առնելու համար ոստիկանութեան պրեֆէկտարը նախասպէս կարգադրեց ոստիկաններներ յունաց և թիւրքաց դեսպանատանների առջն աացի դրանից բազմաթիւ ոստիկաններ էին անդնած այն փողոցներում, որմնք տանում էին էլէպի այդ գեսապանութիւնների շինութիւններու

Այս ինչ Սէս-Միշէլ հրապարակի վրա փետր-
արի 7-ի առաջօտվանից մի անսովոր յուզմունք
ո նկատվում: Արձարանները և գինեանները լի
ին ժողովրդով և ամեն տեղ երեսում էին խումբ-
ումբ մարդիկ, որոնք մեծ ոգեսրութեամբ խօ-
սում և ըննադատում էին կրիտական հարցը և
կետութիւնների բռնած գիրքը դէպի այդ հարցը:
Ի և նոյն ժամանակ քերանից քերան հաղորդ-
ում էին տեղեկութիւններ այդ երեկոյ լինելի
ոյցերի մասին: Երեկոյեան 5 ժամին երեաց ու-
անողների հրաւէրը, որով նրանք կանչում
ին ընկերներին միանալ ցոյցին ի նպաստ Յու-
ասամանի: Սակայն սկզբում ամեն բան հան-
իստ էր և միայն 8 ժամին սկզբեցին ցոյցերը:

Այդ ժամանակ «Hotel des Sociétés Savantes»-
մ տեղի ունէր ֆօրէսի դասախոսութիւնը: Մոտ
1000 ուսանողներ փորձեցին մտնել այդ դահլի-
չա աղաղակելով՝ «Կեցցէ Յունաստան, թող կոր-
թիւրքիսն», բայց ոստիկանութիւնը յետ քը-
ց նրանց: Փորձը շուտով կրկնվեց, որի ժա-
մանակ իրարանցում սկսվեց, և ձերբակալվեցին
առ 15 ցոյց անողներ: Այն ժամանակ ուսանող-
ները խիտ ամբոխ կաղմած՝ սկսեցին գնալ ԱԵՆ-
ՀԵԼ հրապարակի երկարութեամբ աղաղակելով:
Conspuez les turcs, conspuez Hanotaux, vive
Crête»: Նրանք կամենում էին անցնել Սե-
սի աջ ափը դէպի յունաց գեսղանատունը,
ցոյց դէպի այդ գետը տանող բոլոր փողոցները
կամուրջները փակված էին ոստիկանութեան
որով: Ի նկատի ունենալով այդ, ցոյց անող-
ները առաջ անցան Լատինական թաղով, և ապա
սեցին փոքր խմբեր կազմել: Այդ կերպ նը-
մք կարողացան ոստիկանութիւնը խարել, և
առ 11 ժամին նրանք անցան գետի աջ ափը:
Դդաեկ նրանց հետ միացաւ օտար հասարակու-
թին: Կաղմվեց մի բաղմամարդ ամբոխ, որը
սեց ընթամալ մեծ հրապարակների երկարու-
թեամբ աղաղակելով՝ «Կեցցէ Յունաստան», և
լուս խառնակութիւնների տեղը գնացին ոստի-
կանների մեծ զօրաբաժններ՝ հենց ոստիկանու-
թեան պրէֆէկտի առաջնորդութեամբ, որոնք
բաճկում գործեցին ցոյց անողների վրա: Կուր-
ավեց, որի ժամանակ դանակներով վիրաւորվե-
ն երկու ոստիկաններ և կալանաւորվեցին 120
որդիկի: Նրանց համարեա բոլորին արձակեցին,
որի 10 հոգուց, որոնց մօտ գտել են դանակ-
ր և բէփօլվէրներ: Ցոյց անողները ցըլեցին
այն ուշ պեհեռ:

ւրքերը Ասիոյ մէջ արևելեան իմնդիրը վերա-
նալու վրա ենք։

Պ. Քամպօն ժամանակը հասած կը համարի
մառօտաբար ծանօթագրելու խնդրին վերջին
ժամանակներս ստացած ընդլայնումը, որպէս զի
տարուած զէպքերուն կարեռութիւնը ըմբո-
ւի, և ճշգրատէս որոշուի հայկական խնդրին
չ շահ ունեցող պետոթիւններուն մասնակ-
թիւնը։ Կը յիշեցնէ թէ «Ձեր գերազանցու-
մը զիտէ Հայաստանի ուղղմագիտական և
զաքական կարեռութիւնը»։ Կը խօսի Պերլի-
և Վիպրասի դաշնագիրներուն վրա «այդ ժա-
նակ, կըսէ, հայկական անկախութեան դաշտ-
ը գոյութիւն չունէր, կամ եթէ գոյութիւն
ունէր, ան ալ Եւրօպա աքսորեալ բնակող քա-
մը զարգացած հայերու մաքին մէջ էր։ Ժո-
լուրդը պարզապէս կը զգար բարեկարգութիւն-
ու կարիքը, և կերպազէր միայն կանոնաւոր
ոչութիւն մը, օսմանեան կառավարութեան
է»։

Պ. Քամպօն կը պարզէ, թէ Դրան անդործու-
նը յուսահատեցուց հայերուն բարեկամեցու-
թիւնը։ Կը նկարագրէ այն ծանր վիճակը, ո-
ն ենթարկուած էին հայերը։ «Ճշմարիտ է,
կայն որ, կըսէ, այս կացութիւնը հայերուն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԻՆ ՕԳՆԵԼՈՒ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԱՍ ՆԱԶՈՂԱՊէ

«Մշակի» անցեալ համարում մենք յայտնենք, որ պ. կոստանդին թէյտերի նախագահութեամբ կազմում է թիֆլիսի մէջ գաղթաւն են երին երին օդն ելու մի մասնաժողով։ Կախան գործունէութեան դիմելը, պ. թէյտեր հարցաւոր էր համարել հրաւիրել մի խորհրդակցաւան ժողով։ Այդպիսի մի ժողով տեղի ունեցաւ իրակի, փետրվարի 16-ին։ Ժողովին ներկայ էին ստիլանութեան՝ կողմից թիֆլիսի ստիլանական Մաստիցի, մամուլի կողմից՝ «Կավազъ», Նորու Օօօօրքնու, «Տիֆլիսկի Լիստօւ», «Մշակ» և «Արձագանք» լրագիրների խմբագիրերը, Քարեգործական ընկերութեան կողմից՝ սորհրդի նախագահ Ա. Սնանեան և խորհրդի սնդամ Ա. Յարութիւնեան, և քաղաքացիներից գուգ. ԱՀ. Մանթաշեան, Միքայէլ Թամամշեան, Ռոստում Ալիխանեան, բժ. Բ. Նաւասարդեան, գ.

Առաջարկութեան և գ. Շաղինեան, և պրիմապ Զ. օլաձէ:

Մասնագողովը իր առաջիկայ գործունեցութեան միջոցին պէտք է, բայցի զանազան տեսակ նպաստներից, դանի նրանց համար աշխատ առանք ի ասպարեզների; Գաղթականների մեծ մասը աշխատանք են ինպրում. Նրանք դէմ են մուրացկանութեան: Աշխատանքը կարող է երկու տեսակ լինել՝ պատրաստի, երբ գործ կայ, իսկ պէտք է գտնել միայն աշխատողներ, և գեռ անպատճառ առ պէտք է կազմակերպել: Աչքի առաջ ունենալով, որ կարօտեալ ների մեծ մասը երկրագործութեան առաջիկանութեան լայտոնեամսներից մէկը և Թիֆլիսի քաղաքացիներից ըկու անձն, որոնք կը հաստափեն իմ կողմից: Հաշնակելով ձեզ, հիմնված ձեր բերանացի համապատասխան վրա, այդ մասնագողովի նախադահ, լատիւ ունեմ հազարդել այդ մասին ձեզ, մեծ լարօն, սկսելու համար մասնագողովի գործութիւնը: Բնդունեցէք և այլն, իշխան Գ. Ե բ վաշի ձէւ:

«Ստանալով այս թուղթը, շարունակեց պլ. էյտեր, ես իմ կողմից մտանացոյց եղայ երկու հնատառութեան վրա, այն է պ.պ. Ա. Անահեանի և Ա. Մանթաշեանի վրա, իբրև մասնադողովի ցանկալի անդամների վրա, և պլ. նա- անգամ հաւաքետը հաւանութիւն տուեց այդ ընտրու- թեան խոկ ոստիկանութեան կողմից, պլ. ոստիկա- ապետի հաւանութեամբ, ե՞ս հրաւիրեցի մասնա- դողովին մամնակցելու պրիմավլ Զ. Լոլաձեն: այց նախ քան Մանաժողովը կը սկսի իր ործնական պարապմունքները, ես նպատակա- պրմար համարեցի հրաւիրել ձեզ և լսել ձեր որհուրդները և կարծիքները»: Ժողովականնե- լը յայտնեցին իրանց գոհունակութիւնը թիֆ- իսի մէջ այդպիսի ժողով կազմվելու մասին, պլ. էյտերի նախագահութեամբ, և ապա դիմեցին ողովի պարապմունքներին: Համառօտ կերպով ը հաղորդենք խօսակցութիւնների բովանդա- ութիւնը:

ատուկ չէ։ Կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը՝
ոյները, ալպանցիները, արաւոները կը գանգա-
ռին արդարադատութեան չը գոյութեան, պաշ-
ոննեաներու կաշառակերութեան և կեանքի ան-
սպահովութեան մասին։ Բայց Հայաստանի քա-
րաքական կարսորութիւնը մասնաւորապէս անոր
նակիներու վրա հրաւիրեց սետութիւններու
ուշադրութիւնը և զիւրին եղաւ իրենց հաշուին
ահագործել կացութիւն մը, որ կայսրութեան
ուսու հաստակեանեռունն է։

Պ. Քամպօն կը խօսի հայկական շարժումին վկղնաւորութեան վրա. «Գրեթէ 1885-ի մօռեն էր, որ Եւրօպա առաջին անգամ ըլլալով սեց հայկական շարժումի մը մասին»։ Բաւարան տեղեկութիւններ կուտայ այդ շարժումին վրա, կը յայտարարէ, թէ հայերը ջանացին նախ մնուն գրաւել իրենց դատին. «Ֆրանսան, կը է կալութեամ գուշակ առաջին կամ առաջարար է մէջ տարածվելով՝ «Ալ կոռանը պատրաստուած էր»։ Շարժումը մարմին առնելու համար միայն պատրուակի մը՝ կամ քաջալերութիւնն մը կը սպասուէր։ Պատրուակը, կամ եթէ կուգէք, այս քաջալերութիւնը, հայերը գտան Տէր Խրիմեանի կաթողիկոսի պաշտօնին նշանակելուն մէջ. Տ. Խրիմեան առաջ կ. Պօլսոյ պատրիարք էր ու Եռուսաղէմ արքորուած էր իր հայրենասիրութիւնա-

լիւսավանը, չը հասկցաւ ատիկայ, և չը շարագրգոռաւ ժամապահնեաւ ժողովրդով մը, որ կը խօսէ Արաբաստ լեան, Նոյի և խաչակիրներսն վրայ: Հայերը ակային սքանչելի ընդունելութիւն դուան Լուսոնին: Կատասթօնի նախարարութիւնը մէկտեղ երաւ դժգոհները, համախմբեց զանոնք և կարգաւորեց, ու իր ուժը խոստացաւ անոնց: Եւ առաջարկն հայ ժողովրդին մէջ այդ գաղափարնե-

Մենք կը շարունակենք մանրամասն տեղեւութիւնների հասուուի ժիշտիւններին, այն կարծիքը յայտնվեց, թէ ցանկալի է, որ յատուկ նպատակով եղած խոչը նույնատութիւնները չը սահմանվեն նաև լորօք թիֆլիսի համար միայն, որովհետեւ թիֆլիսի մէջ ապատան են գտել գաղթականների մի աննշան մասը, իսկ նրա մեծագոյն և ամենակարօտ մասը տեղաւորված է կարսի և Յրևանի նահանգներում:

Մենք կը շարունակենք մանրամասն տեղեւութիւնների հասուուի ժիշտիւններին, այն կարծիքը յայտնվեց, թէ ցանկալի է, որ յատուկ նպատակով եղած խոչը նույնատութիւնները չը սահմանվեն նաև լորօք թիֆլիսի համար միայն, որովհետեւ թիֆլիսի մէջ ապատան են գտել գաղթականների մի աննշան մասը, իսկ նրա մեծագոյն և ամենակարօտ մասը տեղաւորված է կարսի և Յրևանի նահանգներում:

գործունէութեան մասին:

իրաւը լողուսում և ու ազգաբազը և աշխատան
է այդ ապացուցաների ։ Նա մի կողմից օգտվում
է պրօֆ. Մարի ցուցումով, որ Անիի արձա-
նագրութիւնների մէջ երկու անգամ պատահող
մի լ բառը բացատրում է վրաց մի լի բառով,
որ նշանակում է ջրանցք։ Միւս կողմից նա բե-
րում է մի քանի օրինակներ հայերէնից և ուրիշ
լեզուներից, որտեղ «ա» ձայնը փոխվում է մի.
ուրեմն նախնական պիլի-ն, հեղինակի կարծի-
քով՝ փոխվել է միլի, միլ որ նշանակում է
ջրանցք վրացերէնի և Անիի արձանագրութիւն-
ների մէջ։ Յետոյ բերում է Գալուստ Տէր-Մկրտ-
չեանի վկայութիւնը, թէ միլ բառը ջրանցքի
նշանակութեամբ գործ է ածվում նաև այժմ ։ Վա-
րաբաղի մի քանի կողմերում Յիշում է և այն,
որ պիլի բառը կրող արձանագրութիւններից
մէկը գտնվում է Երասլի աջ ափին, այն տե-
ղում, որի դիմաց սկիզբն է առնում Սարգարա-
պատի ջրանցքը։

Հեղինակի այս հաւանական մեկնութեան վրա
մեր կողմից կարող ենք աւելացնել, որ մի և
բառը ջրանցքի նշանակութեամբ գործ է ած-
վում այժմ նաև Թիֆլիսում, Երևանեան նա-
հանգում և Շուլավերում: Խակ Լոռի գաւառում
նա յատկապէս գործ է ածվում մի ջրանցքի հա-
մար, որ մօտ վերստ ու կէս հեռաւրութիւնից
գալիս մտնում է Այգեհատ գիւղը. այս ջրանցքի
սկիզբը, որ գտնվում է անտառում՝ կոչվում
է Ալի ակի—Գուցէ կարելի լինի պիւի ձեւ
համեմատեն: Էն համեմատ ու առմասու (ահ.

Նամենատեղ կրն ճայերէն պեղ արմատը (պեղել - փորել, ջրհոր բանալ), ենթադրելով նրան առաջ եկած նախնական սիդ ձևից, իդը եղի փոխավելով, ինչպէս առաջ են եկել ուղեգովիրեղ, բարսեղ, սկզզ և ուրիշ շատ բառեր։

Փետրիարի 2-ին

Կարդալով պլ. Խ. Մալումեանի յօդուածը՝ «Եղ-ներկայացումը, կարող է վկայել այն, որ տմեն

Պակարիոյ կամ Յունաստանի պէս ընական հարաւոր է, բաց պիտի մնայ և թիւքեղը ա-

սահմաններով գծուած կամ հոծ ժողովրդով լը-
ցուած երկիր մը չէ։ Հայերը ցրուած են թիւր-
քիոյ չորս անկիւնը և բուն Հայաստանի մէջ
ամեն տեղ խռնուած են մահմէտակամներուն
հետ։ Ասոր վրա աւելցնելու է այն, թէ Հայաս-
տանը արդէն բաժնուած է թիւրքիոյ, Պարսկաս-
տանի և Ուսւիոյ միջն, և ամենաանհաւանական
պարագային մէջ իսկ, երբ սղատերազմէն մը
ետքը Հայաստան մը ստեղծելու առաջարկու-
թիւն մը իսկ եթէ ըլլայ, դրեթէ անկարելի պի-
տի գառնայ նոր պետութեան սահմանները որո-
շել։ Նոյն դժուարութիւնը կը ներկայանայ, եթէ
կէս ինքնավարութիւն վայելող առանձնաշնոր-
հեալ նահանգ մը հաստատելու գաղափարը յղա-
ցուի։ Ուր կը սկսի Հայաստանը, ուր կը վեր-
ջանայ։ Կը մեայ բարենորոգումներու խոստումը։
Բայց թէ թիւրքիոյ մէջ այսպիսի խոստումներ
ինչ արժեք ունին, յոյսնի է։ Բարենորոգում մը
մտցնելու համար նախ պէտք պիտի ըլլայ ամեն
բան վերանորոգել։ Իսկ մանր մունը լաւացում-
ները, որոնք թերես տասը տարի առաջ կրնա-
յին գոհացնել հայերը, կը վախցուի, որ ասկէ
վերջը բառականութիւն չի տայ անոնց։

Եկի պիտի սաստկացնեն դայն իրենց վատթար-
վարչութեամբը և անշարժութեամբը։ Ժամանակ-
ժամանակ վայրագ գործ մը աւելի պիտի գըր-
գոէ ընդգումի շարժառիթները։ Եւպօպա-
կան մամուլը վերջապէս պիտի զբաղի առ շա-
րունակ կրկնուող դէպքերով, և ըրիստոննեայ-
երկրի մը մէջ հանրային կարծիքը պիտի կա-
րեցի հալածեալին համար, շարժումները որ
այժմ սահմանափակուած են Անգլիոյ և Սիրա-
ցեալ-Ղանգներուն մէջ, պիտի տարածուի ու-
րիշ քրիստոնեայ ազգերուն ալ, Պերլինի զաշնա-
գիրը մէջ պիտի բերուի, և միջամտութիւն մը
ինքնին հարց պիտի ըլլայ։ Վաղը պիտի ըլլայ-
աս. քանի մը տարի վերջը Զենք կրնար թուա-
կան մը սահմանել։ Խոչ որ կարելի է ըսել այն
է թէ թիւրքիոյ մէջ էն տարօրինակ կացութիւն-
ները կը տեսն երկարատե ատեն մը։ Սական
պէտք է ամեն օր սպասենք, որ անոնք քայլայ-
ւին և ազոր վրա չի զարմանանք»։

Հոս կը վերջանայ «Թայմզի» քաղուածքը «Դե-
ղին Գրքէն»։

ապուղչ չէ: Կայսրական ունի սայրէս որեւը ոյները, ալպանցիները, արամաները կը գանգա-
ռին արդարադատութեան չը գոյութեան, պաշ-
ոնեաներու կաշառակերտեան և կեամքի ան-
պահովակեան մասին: Բայց Հայաստանի քա-
րաքական կարմորութիւնը մասնաւրապէս անոր-
նակիներու վրա հրաւիրեց պետութիւններու
դաւել: Հայաստան գոյութիւն չոնի ըստելէ յե-
տոյ՝ հայերը սկսան իրաւցնէ հաւատալ անոր-
ահագործել կացութիւն մը, որ կայսրութեան
տղոր հպատակներունն է:

Պ. Քամպօն կը խօսի հայկական շարժումին
կզբնաւրութեան վրա. «Գրեթէ 1885-ի մօ-
սերն էր, որ Եւրոպա առաջին անգամ ըլլալով
սեց հայկական շարժումի մը մասին»: Բաւա-
րան աեղեկութիւններ կուտայ այդ շարժումին
ուս. կը յայտարակէ, թէ հայերը ջանացին նախ
մուռն գրաւել իրենց դատին. «Ֆրանսան, կը սէ
կապանը, չը հասկցաւ ասիկայ, և չը շահագրգու-
ռաւ ժողովրդով մը, որ կը խօսէ Արարատ լե-
ան, Նոյի և խաչակիրներսւն վրայ: Հայերը
աշկայն պանչելի ընդունելութիւն դատան Լոն-
ոն. Վատովթօնի նախարարութիւնը մէկտեղ
երաւա դժգոնները, համախմբեց զանոնք և կար-
ութիւնը կը գումարէ յետոյ, ալ. Քամպօն կը սէ
«Ասանկ է անա 1894-ին սկիզբը հայկական
ինդրին վիճակը: Այս խոսկեալ կացութեան
համար Բնչ կարգադրութիւն կարելի է առա-
ջարկել, կամ նախատեսեն չը տայ անոնց:

Ակարագրէ ու կը սէ. «Բաւական չէր թիւրքերուն
այս դժգոնութիւնը գրգռել, ուրախ էին զայն
մէծացնել դժգոնները, իբր յեղափոխական նկա-
տելով և անոնց բողոքները՝ դաւադրութիւն: Հա-
յերը իբր դաւաճան հոչակուելէ յետոյ ալ սկսան
դաւել: Հայաստան գոյութիւն չոնի ըստելէ յե-
տոյ՝ հայերը սկսան իրաւցնէ հաւատալ անոր-
ահագործել կացութիւնը: Ազգային գիտակցութեան և ան-
կախութեան գաղափարը ամբողջ Հայաստանի
մէջ տարածվելով՝ «Ալ կոսւանը պատրաստուած
էր: Շարժումը մարմին առնելու համար միայն
պատրուակի մը, կամ քաջալերութեան մը կը
սպասուէր: Պատրուակը, կամ եթէ կուզէք, այս
քաջալերութիւնը, հայերը գտան Տէր Խրիմեանի
կաթողիկոսի պաշտօնին նշանակելուն մէջ ծ.
Խրիմեան աօաջ կ. Պօլսոյ պատրիարք էր ու Ե-
րուսական պատրիարք էր իր հայրենասիրութեա-
նը համար:

Մեր երկրին մէջ պատահած զանազան դէպ-
քերու վրա խօսելէ յետոյ, ալ. Քամպօն կը սէ
«Ասանկ է անա 1894-ին սկիզբը հայկական
բան վերանսրողել: Իսկ մանր մունք լաւացու-
մինը արմէք ունին, յայտնի է: Բարենորոգում մը
մացնելու համար նախ պէտք պիտի ըլլայ ամեն
բան վերանսրողել: Իսկ մանր մունք լաւացու-
մինը արմէք ունին, յայտնի է: Թէ թիւրքիոյ մէջ էն տարօրինակ կացութիւն-
ները կը տեսն երկարատեւ ատեն մը: Սակայն
ալտք է ամեն օր սպասենք, որ անոնք քայլայ-
լին և աղոր վրա չի զարմանանք»:

Հօս կը վերջանայ «Թայմզի» քաղուածքը «Դե-
կին Գրքէն»:

մի գործողութեան վերջում դերակատարները
վարձատրում էին բուռն երրակի ծափահարու-
թեամբ։ Ի պատիւ պ. Աքելեանցի պէտք է ա-
սել, որ Օթէլօյի դերը նա խաղում է բոլորո-
վին ինքնուրոյն Մի քանի պակասութիւն-
ները հարթելոց յետոյ, պ. Աքելեան կարող է
լինել շատ հետաքրքիր Օթէլօ։ Նրա գրիմը ահ-
նամն էր, շարժմանցները մշակած, և ընդհան-
րապէս, խաղը ազգու, իսկ վերջին՝ սպանութեան
տեսարանը՝ բնական։—Եագօի դերը պ. Վրոյը
տարաւ աջողութեամբ, սակայն վերջին գործո-
ղութեան մէջ նա թոյլ էր։ Խաղամիջոցներից
յետոյ դերասանները չը պէտք է մոռանան, թէ
նախընթաց գործողութեան մէջ ինչ տօնով էին
խօսում։ Օր. Ախաշեանի համար, աւաղ, այս
անդամ չենք կարող չը խստովանել, որ նրա
մտածած խաղին վնասում էր նրա օտար ար-
տասանութիւնը։ Յարգելի օրիորդը պէտք է ա-
ռանձին ու շադրութիւն դարձնէ, որ «ք»-ն չը
հնչէ ինչպէս «կ», «է»-ն չը հնչէ ինչպէս «ե» և
այն էլ բառերի մէջ, պէտք է աշխատէ լեզուն
սովորեցնել, թէ ինչպէս պէտք է հնչել «թ», «ձ»
«հ», «զ» և «ծ»։ Պ. Ստեփանեանին պատիւ է
բերում նրա աշխատասիրութիւնը և նա կարող
է ժամանակով հայոց բեմի լաւ ոյժերից մէկը
լինել։ Կասսիօյի դերը նա լաւ կատարեց, սա-
կայն նա չուտ մոռացաւ, որ ինքը հարբած մտա-
քեմ։ Օթէլօյի յանդիմանութիւնից յետոյ նա բո-
լորովին սթափ մարդու նման հեռացաւ բեմից։
—Պ. Աւետեանին ծերունի հօր դերը սազ չե-
կաւ։ Նոյնը կարելի է ասել և Յօդրիգօյի դերը
կատարող պարոնի վերաբերմամբ։

Վարչականութ պէտք է ասենք, որ այդ երեկոյ թատրօն եկած հասարակութիւնը մեծ մասամբ նոր հասարակութիւն էր. բացակայ էր արիստոկրատիան, որը առհասարակ բոլորովին չէ յաճախում հայոց ներկայացումները Օթէլլօյի ներկայացման տոմսակները ծախվում էին միմիայն թատրօնի կասայում, բայց չար լեզուները ասում են, որ մեր խմբի պահողը իր զերասատներին տոմսակներ է ատլիս, որպէս զի նրանք 25% իրանց օգտին վերցնելով որքան կարելի է շատ տոմսակ վաճառն: Թատրօնի անկեղծ բարեկամներին այդ չարջիական միջացը կարող է միայն վիշտ պատճառ ել, իսկ հասարակութեանը՝ իրաւացի զգուանք:

ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ

Յունվարի 30-ին
Համարեա մի ամբողջ տարի է, որ քառաձայն
երգեցողութիւնը մեր եկեղեցիներում դադարել
էր ուսումնաբանների փակման պատճառով։
Բայց այժմ, չնորհիւ մեր թեմի վիճակաւոր ա-
ռաջնորդ Արքունակիւս արքեպիսկոպոս Սեղմա-
կեանի, կաղմաց է քառաձայն երգեցիկ խումբ՝
երկու սեռից բաղկացած որ, աջակցութեամբ
այստեղի երիտասարդների ընտիր ոյժերի, եր-
զում է Եկմալեանի եղանակով եկեղեցիներում,
մեծ բաւականութիւն պատճառելով եկեղեցի
յաճախող ժողովրդին, ինչպէս յունվարի 6-ին
ս. Աստուածամօր եկեղեցում, Մկրտութեան օրը,
երբ այդ երեսուն հոգուց բաղկացած խումբը
ցոյց տուեց իր բարձր արժանաւորութիւնու

Յայտնելով ջերմ գոհունակութիւն, մնում է մեր կոմիտից ցանկալ այդ խմբին յարատեռթիւն, իսկ մեր երիտասարդներին և չնորհալի օրիորդներին անսպառ եռանդ և համերաշխութիւն, որ չեն ինսայում իրանց թանգագին ժամերից զսել ժաղարդին հողեկան բաւականութիւն պատճառելու համար:

Ա. Քահ. Աստուածատրեան

Երեան, փետրվարի 3-ին
Պ. Յովհաննիսեան ասում է. «Վարչութեան անդամներից մի քանիսը վատահռութիւն չեն վայելում», երեխ նա չը գիտէ թէ վարչութեան անդամները քանի հոգի են: «Երանք հինգ հոգի են, որոնցից եթէ մէկը, երկուսը կամ երեքը անվատահելի լինէին, կարող եր ասել՝ մէկ, երկուսը կամ երեքը, բայց քանի որ գրում է մի քանիսը, ուզում է ասել բոլորը. բայց որպէս մասնագիտութեամբ իրաւաբան, իր յօդուածը այնպէս է կաղմել, որ նրան բռնել չի լինի և վարչութեան անդամներից որ մէկն էլ

Ժողովում հրաժարական էլինք տուել (վարչութեան ամսագահ պ. Ղարաջեանը և անդամ պ. Աւետիսեանը մինչև վերջ չը ցանկացան քուէալ կվել) և որ մեղանից տրկին Տէր-Մէրտչեան իսկի ներկայ էլ չէր ժողովին, թող թոյլ տրպ մեզ բացատրել պ. իրաւաբանին, որ սեացա ասվում է այն քուէարկվողը, որ նախ քուէարի վում է տաւիերով և երկրորդ՝ երր սև քուէներ թւով աւելի շատ են քան սպիտակները, այսինքն երր քուէարկվողը մեծամասնութեան համալրութիւնը չէ վայելում. բայց երր որ նա տանուած է կէսից աւելի կամ նոյն իսկ հաւասար քուէներ նա սեացած չէ համարվում. այսպիսով մեղանից

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՁԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դիարբեքիրի սովետները
նդիխական գեսպան Ֆելիք Կերրի պաշտօնա-
հեռագրել է լորդ Սուլբրիին հետևեալը
իտոլից ստացած տեղեկութիւններից երևում
ը Դիարբեքիրի կողմերում 30,000 հոգի մեծ
օտութեան մէջ են և եթէ չը կերակրվեն,
քը է մեռնեն քաղցածութիւնից: Նպաստներ
մնհրաժեշտ Դիարբեքիրի, Մարտինի և Սղեր-
ջանների համար: Դիարբեքիրի փոխհիւ-
սուր հեռագրով յայտնում է, թէ Դիարբեքի-
րջանի համար հարկաւոր է 6000 ֆունտ
ովինգ, Սղերգի՝ 3000 և Մարտինի՝ 2,200,
սմենը 11,200 ֆունտ, կամ մոտաւորապէս
000 լուբի:

արնայից, Զեմս Ագամս, զեկտեմբերի վերջից,
որդում է հետևեալը. «Այստեղ հայ գաղթա-
սերը միայն մի բան են պահանջում, այն է
»: Այժմ բացված են արհեստանոցներ և խա-
մսեր, որտեղ մի քանի տասնեակ անձն կա-
ռոր աշխատանքով են պարապում: Դրանց
ն է հիւսնութիւն, ատաղձագործութիւն, եր-
ագործութիւն, պղնձագործութիւն, արձան-
, վագերի և ուրիշ զարդերի պատրաստու-
, նոյնպէս գորգագործութիւն, աղիւսագոր-
դիւն և այլն»:

Намб. Nachrichten» լրագրի Պարիզի թըղ-
իցը հեռագրում է, որ արտաքին դրծերի
սար Հանօտո, զիշելով մի քանի պատգա-
րների ստիպողական պահանջներին, յայտ-
թէ առաջարկել է Ռուսաստանին ստի-
սութմանին զիշելու կրետէն յօւնաց թագա-
լիքեան, որի վոխարէն սուլթանին կերաշ-
որվի statu quo, բայց չը նայելով իր քո-
ջանքերին, Հանօտին չաջողվեց տրամադրել
աստանին յօդուա այդ կօմբինացիայի. այնու
այնիւ Հանօտո յոյս ունի, որ կարող է հա-
լ Ռուսաստանին ընդունել իր առաջարկու-
թ:

Պօլսի լրագիրները հաղորդում են հետեւակայսրական ներման իրադեմ համաձայն պարտներուն կեանքը չնորդուած ըլլալով, ոնական բանտին մէջ գանուող 22 հայ մարտներ երկուշարթի օր օսմանեան շոգեվ Արքիկեան Տրիտոնի զրկուեցան, ուրի և մնան ցնոր անօրէնութիւն։ Տրիտոնի ուժիկ մաս որ կը նշանակէ նոյնական մահվան

անեանի նոր շողաքորթութիւնը
Պօլսի լրագիրները տպագրել են հետեւա-
Պատրիարք Հայրը պատիւ ունեցաւ չորեք-
ի օր Վեհափառ Սուլթանին ներկայանա-
ի շնորհաւորութիւն Նորին Վեհափառու-
ն Ծննդեան Տարեգարձին: Վեհ. Սուլթանը
վ Ն. Ամենապատութեան գալուստն, իր
ը հաճութիւնն յայտնեց Ընդունելու զԵ.
զնութիւն: Վ. Պատրիարք Հայրը բարեմադր-
թիւններ պարունակող ուղերձ մը կարգաց,
ի ապատամանի. Դ.որին կանոնական Վե-

Աեղ խնդրում են տալագրել հետեւալը, «Թե-
լատում կարիք կայ երկու քահանայի: Այժմ, ինչ-
պէս լսում ենք, թիֆլիսի տաւչնորդը մտադիր է
որուն ի պատասխանի: Նորին կայերական Վե-
հափառութիւն Խր բարձր գոհունակութիւնը
յայտնեց յանուն Աղջին (լ) արտայայտուած զգա-

